

Levande Skärgårdsnatur 2022

Med rapporter från 2021, ett samarbete mellan Skärgårdstiftelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Naturhistoriska riksmuseet och Stockholms universitet.

Vår levande skärgårdsnatur

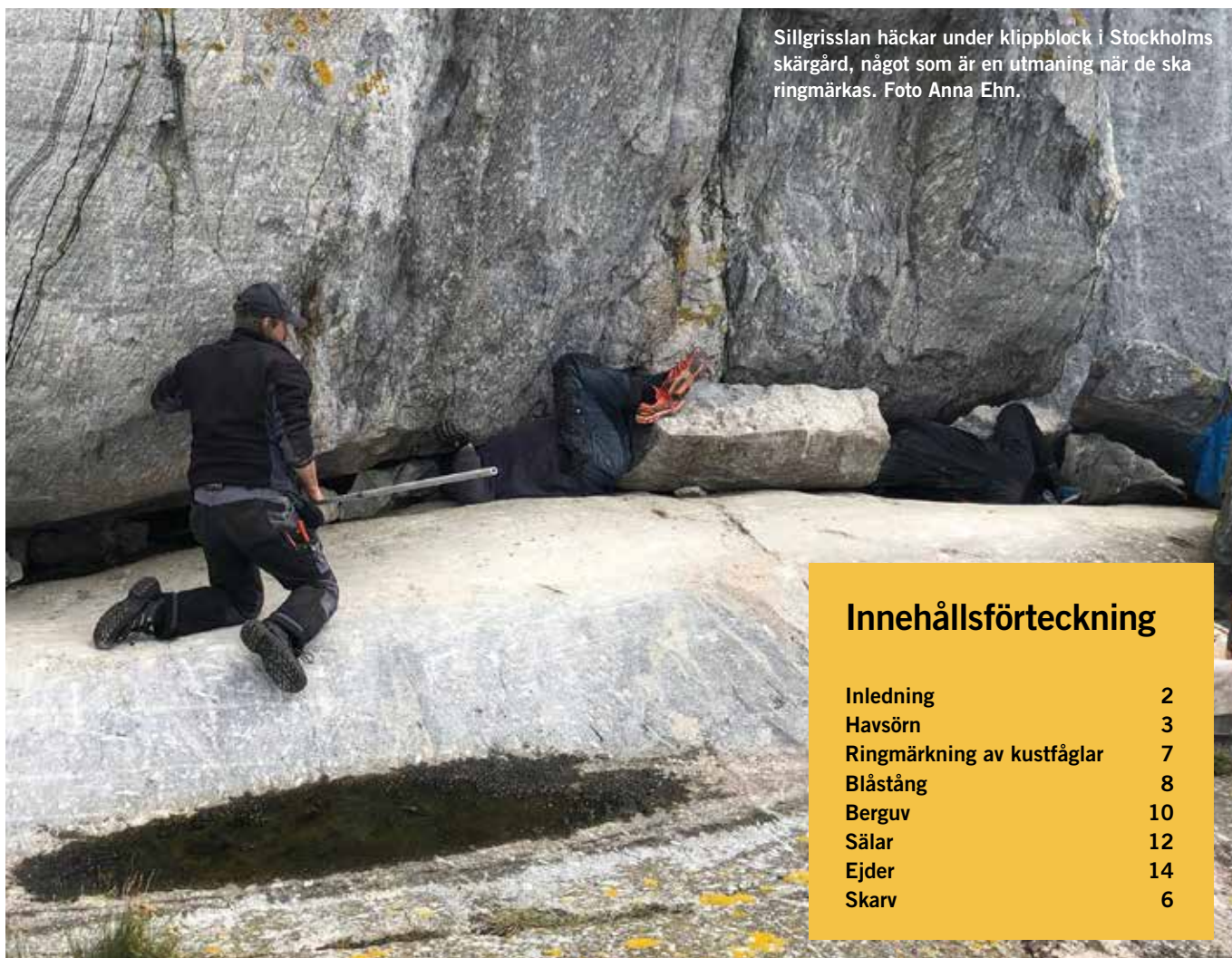
Årligen utför Skärgårdsstiftelsen inventeringar av flera kustfågelarter såsom ejder, svärta och sillgrissla. Vi har också ett värdefullt samarbete med engagerade ornitologer, forskare och volontärer som deltar i genomförandet. Under 2021 har vi fortsatt att följa utvecklingen för berguv, sillgrissla, tordmule och ett antal andra dykänder. På Länsstyrelsens uppdrag har vi även inventerat skarv och i samverkan med Naturhistoriska riksmuseet inventeras havsörn.

Stort tack till alla som deltagit och bidragit med engagemang i Levande skärgårdsnatur 2021! Tack även till Naturhistoriska riksmuseet och Länsstyrelsen i Stockholms län som står för bidrag, genomförande och intressanta texter i årsrapporten. Och ett stort tack till VOTO (Voice of the ocean) för lånet av båt och kapten i två dagar under ringmärkning av alkor.

Trevlig läsning och varmt välkomna ut i vår fantastiska skärgård!

Foto Anna Ehn

Sillgrisslan häckar under klippblock i Stockholms skärgård, något som är en utmaning när de ska ringmärkas. Foto Anna Ehn.

Innehållsförteckning

Inledning	2
Havsörn	3
Ringmärkning av kustfåglar	7
Blåstång	8
Berguv	10
Sälar	12
Ejder	14
Skarv	6

Havsörnsinventeringen 2021

Resultatet från 2021 års inventering av havsörn i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden blev 180 kontrollerade revir varav aktivitet av havsörn påvisades i 147 revir. 138 revir bedömdes vara besatta av revirhållande par med ett bebott bo och minst 89 häckningar lyckades. Antalet havsörnspar i Stockholms län fortsätter därmed att öka ytterligare.

HUR INVENTERAS HAVSÖRN?

Havsörn ingår i såväl nationella och internationella miljöövervakningsprogram som en s.k. indikatorart. Det är i huvudsak sambandet mellan havsörnarnas reproduktion och miljögiftsbelastning i Östersjön som studeras inom den Nationell Miljöövervakningen, där Naturhistoriska riksmuseet är utförare på Naturvårdsverkets uppdrag.

Havsörn och säl har ingått i den svenska miljöövervakningen sedan 1989, men den organiserade havsörnsverksamheten startade redan 1964 av Naturskyddsföreningen. Med start 1971 drev också Naturskyddsföreningen i flera decennier framgångsrikt "Projekt Havsörn" som var ett bevarandeprojekt med syfte att rädda havsörnen kvar i landet. Det är i dag svårt att föreställa sig hur dåligt läget var i början på 1970-talet, men faktum är att det under flera år på 1970-talets början inte producerades några ungar alls och det tog mycket lång tid innan vändningen kom i slutet av 1980-talet.

Men sedan det trendbrottet har utvecklingen gått i snabb takt. Som jämförelse kan vi notera att det tog knappt trettio år (1964–1992) för havsörnspopulationen i Stockholms skärgårdar att producera samma antal ungar som vi observerade enbart under 2021 års inventeringar!

Arbetet i fält är omfattande och pågår från april till juni. Det inventeringsområde som redovisas i årsrapporten från "Levande skärgårdsnatur" omfattar hela Stockholms län samt fastlandet 10 km inåt land från kustlinjen. I det nationella övervakningsprogrammet sker liknande inventeringar i samtliga kustlän, samt i vissa referensbestånd i sötvatten (Lappland och på senare år Mälaren, men tyvärr ligger merparten av beståndet som häckar i sötvatten utanför nuvarande övervakningsprogram). Arbetet leds av Naturhistoriska riksmuseet.

Havsörnarna börjar sina häckningsbestyr tidigt på året och redan i mitten av mars brukar de flesta paren lägga sina ägg. Inom övervakningen av havsörn är det mycket viktigt att par som inte producerar ungar inventeras på samma sätt som de par som får ungar på vingarna, för själva övervakningsprogrammet bygger på fördelningen av icke-produktiva och produktiva par. Men de icke-produktiva paren har en större risk att förbises i inventeringen.

I en hel del revir sker inte äggläggning överhuvudtaget och i andra misslyckas häckningsförsöket på ett tidigt skede. Ju längre tid som gått efter att ett häckningsförsök avbrutits, desto svårare är det för oss som inventerar att korrekt tolka vad som skett. Det är därför viktigt att göra en kontroll av boplatserna tidigt under häckningssäsongen, samtidigt som

Foto Peter Hellström

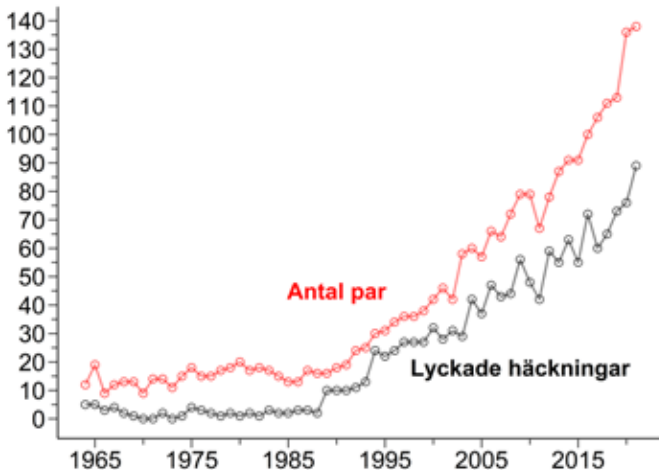
det är viktigt att inte störa örnarna under denna känsliga tid. En lämplig metodik som är tidseffektiv och inte stör örnarna är att inventera boplatserna från helikopter, vilket gjorts i Stockholmstrakten sedan 1985, oftast i början eller mitten av april.

Från mitten av maj och fram till mitten av juni gör vi sedan ytterligare en kontroll för att följa upp utfallet av häckningarna (genom kombinerade insatser av helikopter och båt-buren personal). Syftet är att fastställa hur stor andel av de havsörnspar som för året har ett bebott bo som producerar ungar och hur många ungar som i genomsnitt produceras per lyckad häckning (kullstorlek). Tillsammans bildar dessa två variabler det vi kallar produktivitet, dvs. antalet producerade ungar per par. Som framgår av figur 1, så har populationen ökat kraftigt vilket också medfört ett allt större beting för de fyra huvudinventerare som hjälps åt att utföra kontrollerna av boplatserna i maj-juni. Att vi fortfarande kan klara av att kontrollera merparten av reviren beror på gott samarbete mellan Naturhistoriska riksmuseet och Skärgårdsstiftelsen samt att vi sedan 2017 använt helikopter för att kontrollera vissa delar av skärgården under försommaren. En helt bil- och båt-buren inventering, som var regel i flera decennier, är inte längre möjlig av tid- och kostnadsskäl. Med anledning av den stora populationsökningen så pågår också en utvärdering av övervakningsprogrammet där det ingår att ta fram alternativa upplägg som bygger på att inte hela beståndet inventeras årligen.

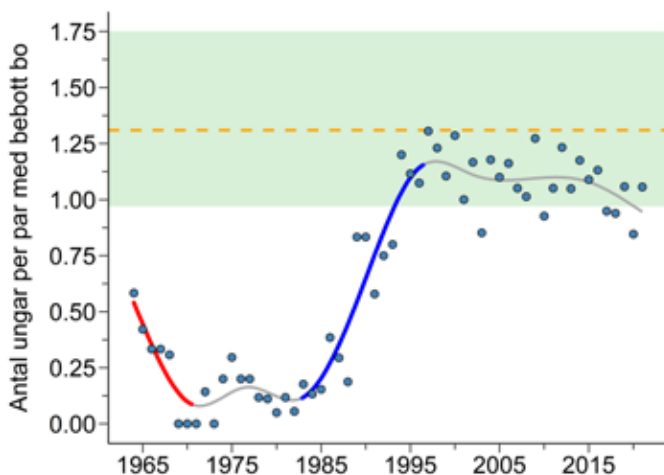
INVENTERINGSRESULTAT FRÅN 2021

Vi känner till omkring 200 olika revir som använts av havsörnar någon gång under 1900- och 2000-talen i Stockholms läns kusttrakter (med revir menas här ett avgränsat område med ett eller flera bon som bebos och försvaras av ett örnpar). Antalet kända revir ackumuleras över tid och

de senaste 10 åren har 3–9 nya eller tidigare okända revir upptäckts årligen, samtidigt som en del revir inte har varit besatta på länge och idag närmast är att betrakta som historiska revir. Vi har naturligtvis inte full kännedom om alla befintliga revir och antalet för oss okända revir ökar i takt med den fortsatta populationsökningen. Varje år varierar

Figur 1 Antal par av havsörn (rött) och antalet lyckade häckningar (svart) i hela Stockholms läns kustområde 1964–2021 (i detta område inkluderas även fastlandet inom 10 km från kustlinjen). Området omfattar utöver egentliga Stockholms skärgård, dvs. Arholma-Landsort, även Nynäshamn och Södertälje kommuner samt norra delen av Norrtälje kommun (som utgör en del av Ålands hav) upp till länsgränsen mot Uppsala län. 2021 observerades förekomst av ett havsörnspar i 138 revir och antalet lyckade häckningar till 89. Siffrorna är miniminivåer eftersom vi inte har kunskap om alla revir som finns. Det gäller t.ex. antalet lyckade häckningar i figuren ovan, eftersom häckningsutfallet inte kunde kontrolleras i fem revir med påbörjade häckningar 2021.

Figur 2 Antalet par havsörnar och antalet lyckade häckningar ökar (se figur 1), men reproduktionsutfallet mätt som antalet producerade ungar per havsörnspar (något som vi också kallar "produktiviteten") förefaller minska i jämförelse med perioden 1995–2015. Under denna period var produktiviteten i regel en bra bit över den lägre referensnivån för en havsörnspopulation utan påtagliga effekter av miljögifter. Denna s.k. referensnivå är baserat på historiska data från 1800-talets slut och fram till ca 1940-talet (och är färgad grön i figur 2, med ett medelvärde på 1.31, dvs. den streckade linjen). De senaste åren har dock produktiviteten minskat och vilket potentiellt kan indikera ett försämrat miljötillstånd. Den mest troliga förklaringen till minskningen i havsörnarnas reproduktion är emellertid ökad konkurrens om resurser mellan örnnarna samt minskad födotillgång.

inventeringsrutterna lite för att göra eftersök i områden med potential för nyetableringar. Det kommer också in värdefulla tips från andra ornitologer och allmänheten varje år, som leder till att nya häckningslokaler kan upptäckas.

Totalt sett har vi noterat häckningsförsök i 165 olika revir sedan 2016 och den siffran ligger sannolikt nära det faktiska antalet par i inventeringsområdet. Resultaten från enskilda år underskattar alltid det faktiska antalet besatta revir eftersom vi missar att upptäcka förekomst av havsörn i ett (okänt) antal revir varje år, t.ex. pga. att nya bon byggs som inte upptäckts av oss ännu, samt kortvariga luckor i havsörnspar som uppstår när någon partner dör.

180 av de kända reviren inventerades 2021 och 147 bedömdes vara besatta av minst en adult havsörn. I 138 revir identifierade vi minst ett för året bebott bo, vilket innebär att vi antingen såg (ruvande) örn i boet under våren, eller såg tydliga tecken på häckningsförberedelser eller avbruten häckning. I en hel del fall har örnnarna avbrutit häckningsförsöken innan vi inleder årets inventeringar och det gäller då att kunna bedöma de (spår)tecken de lämnar efter sig i bona, även då örnnarna själva inte är hemma vid sina bonplatser. Av de 138 reviren med bebodda bon gjorde vi under vår och försommar uppföljande inventeringar för att fastställa häckningsutfallet i 133 revir. 4 revir som är lokaliserade inom militära skjutfält och där häckning inletts under våren, gick inte att kontrollera pga. pågående aktivitet på skjutfälten. I ett ytterligare revir räckte inte tiden till att göra efterkontroll, varför totalt fem påbörjade häckningar inte följdes upp. Häckningarna lyckades i 89 fall (67% av de bebodda bona), 44 bebodda bon producerade inte några ungar 2021. Kullstorleken (antalet ungar per lyckad häckning) kunde bestämmas i 83 bon antingen från helikopter/drönare eller via uppklattring, det genomsnittliga antalet ungar per lyckad häckning blev 1,58. I sex fall kunde vi inte bestämma antalet ungar i boet. Totalt sett observerades minst 138 bonungar i Stockholms läns kusttrakter 2021. Antalet ungar per par med bebott revir (produktiviteten) blev totalt sett 1,06, vilket är en högre siffra än 2017, 2018 och 2020 och identisk med 2019 års resultat. Men samtidigt lägre än resultaten från 2014–2016.

I ornitologiska kretsar används s.k. rapportområden för redovisning av förekomst av fåglar, och det har framförts önskemål att inventeringsresultaten redovisas även enligt den indelningen. I Stockholms län tillhör Norrtälje kommun Upplands rapportområde, medan resterande del av länet hör till Stockholms rapportområde. Delar vi upp årets resultat på rapportområdena, finner vi att 114 revir inventerades i Stockholms rapportområde, 97 revir var besatta av minst en havsörn och revir med minst ett bebott bo fanns i 90 revir. Minst 60 häckningar lyckades (utfall okänt i ytterligare 4). Motsvarande för Upplands rapportområde var 66 inventerade revir, 50 besatta revir varav 48 med bebott bo. 29 lyckade häckningar, en häckning med okänt resultat. Det bör tilläggas att de par i länet som häckar i sötvatten i länet inte redovisas i denna publikation.

Som illustreras i figur 2, så finns det en nedåtgående trend i reproduktionsframgången som nu ligger på nivåer som gällde för ca 30 år sedan. Baserat på de senaste analyserna av miljögifter i havsörnsägg, så kan vi inte upptäcka någon

Figur 3 Havsörn bygger oftast boet i en grov tall. Äldre tallar behöver därför lämnas av skogsbruket för framtida generationer av havsörnar. I tallen på bilden häckade havsörn 1971–1974. Därefter dröjde det 46 år innan ett nytt bo påbörjades i tallen. Vid den senaste avverkningen för några år sedan friställdes tallen helt vilket medför en kraftigt ökad störningsrisk för havsörnarna. När "evighetsträd" sparas i skogsbruket, är det relevant att bevara en viss skyddszon med insynsskydd för att skygga rovfåglar som havsörn ska kunna häcka framgångsrikt.

ökad belastning av de miljögifter som ingår i analyspaketet (pesticider som DDT, PCB, bromerade flamskyddsmedel och PFAS, dvs. perfluorerade ämnen). Vi kan inte helt bortse från möjligheten att en förändring orsakas av något nytt miljögift eller samverkan mellan olika miljögifter, men vi har samtidigt inte sett några sådana tendenser varken inom havsörnsövervakningen eller annan relaterad miljögiftsövervakning. Därför ligger det närmare tillhands att förklara den minskade reproduktionsframgången med konkurrens mellan havsörnarna om resurser som boplatser och mat.

Men när det gäller populationens storlek ser vi fortfarande inga tecken på att tillväxten har planat ut, eftersom antalet par fortsätter att öka. Stockholms stora skärgård rymmer fler örnpär än vi kunnat förutspå. Vi har de senaste åren fått in flera uppgifter om häckningar på marken i de yttre delarna av skärgården, vilket måste tolkas som ett tecken på att de börjar bli ganska trångt på de skogklädda öarna.

Under 2021 uppmärksammades återigen ett utbrott av fågelinfluensa. Vi vet sedan tidigare att rovfåglar som livnär sig på andra fåglar, kan vara särskilt utsatta för fågelinfluensa. Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) i Uppsala undersöker smittläget och kunde konstatera att

fågelinfluensa orsakat dödsfall hos havsörnsungar i olika delar av landet, bl.a. östra Mälaren, Gotland och Stockholms norra ytterskärgård. Men någon större påverkan på häckningsframgången tycks det inte ha blivit pga. fågelinfluensa.

GEOGRAFISKA SKILLNADER OCH TRENDER I REPRODUKTIONSFRAMGÅNG

Reproduktionsframgången hos havsörn varierar geografiskt i Stockholms skärgårdsområden. Lägst reproduktionsframgång sett över tidsperioden 2014–2021 har de örnar som häckar i de norra skärgårdsområdena i Norrtälje kommun, ett vidsträckt område med många skilda miljöer från inre skärgård till karg ytterskärgård. Inventeringsresultaten visar att det i synnerhet är norra skärgårdens yttre områden som avviker, med både lägre kullstorlek och lägre andel par som producerar ungar. Men detta har inte förändrats över tid sedan 2014, så den minskning i reproduktionsframgång vi ser måste bero på förändringar i andra delområden. Och den mest påtagliga förändringen sker i dagsläget i stora delar av de södra och mellersta skärgårdsområdena, där vi nu börjar kunna se negativa trender i både andelen par som producerar ungar och hur många ungar som produceras vid varje lyckad häckning.

HISTORIENS VINGSLAG BERÄTTAR...

Havsörnsinventeringen i Sverige har långa anor. Att inventeringen fortfarande pågår kan till stor del tillskrivas just tillgången till långa tidsserier, i synnerhet i havsörnspopulationens kärnområden i östra Svealand och norra Götaland. Under de senaste åren har Naturhistoriska riksmuseet därför, parallellt med inventeringsarbetet, jobbat med bearbetning, kvalitetssäkring och digitalisering av delar av det omfattande arkiv som finns från Naturskyddsföreningens Projekt Havsörn och Naturhistoriska riksmuseets arbete inom miljöövervakningen. Här finns tämligen unikt material bevarat, och vi kan således göra detaljerade studier och jämförelser som sträcker sig snart 60 år tillbaka i tiden (i vissa fall ännu längre).

Under 2021 kunde vi t.ex. använda arkivmaterialet för att belysa några intressanta och illustrativa exempel på hur äldre boträd och revir åter tas i bruk efter långa perioder utan förekomst och aktivitet. "En gång ett örrevir, alltid ett örrevir" är ett talesätt som förekommer inom både inventering av havs- och kungsörn i landet. Och det ligger mycket i det påståendet, som ofta nyttjas i ärenden kring markanvändning och exploatering av olika slag. En relevant, men svårbesvarad fråga, är förstås när ett bo eller revir som inte varit bebott på många år ska betraktas som att tillhöra historien och inte behöver "skyddas" längre. Från naturvårdshåll hävdas ofta att tidigare häckningslokaler, oavsett om det finns något bo kvar eller inte, är värda lite extra hänsyn och bör sparas och undantas från exploatering.

Ett bra exempel på detta fick vi den gångna säsongen. 2020 förlorade ett havsörnspar i sydvästra delen av länet sitt dåvarande bo mitt under pågående häckning då boet, med tre ungar, beläget i en fröträdssättning gick i backen. Orsaken till raset var att en bärande gren gick av, så förutsättningarna att bygga ett nytt bo i samma träd fanns inte längre och övriga träd i beståndet var inte lämpliga. När jag var ute för att försöka lokalisera paret igen under hösten

Foto Johan Westerlund, Roslagsnatur

Figur 4 En av de minst 138 havsörnsungarna som föddes i Stockholms läns kusttrakter 2021, denna unge har just blivit ringmärkt.

2020, visade det sig snart att de bestämt sig för att bygga ett nytt bo i en grov tall någon kilometer från det rasade boet. Just denna tall har varit känd inom havsörnsinventeringen länge eftersom ett av de få par som fanns i denna del av länet på 1970-talet häckade i samma träd 1971–1974 (Figur 3).

Våren 2021 var det nya boet klart och vi kunde konstatera att det låg ruvande havsörn i boet vid vår helikopterinventering i april. Här dröjde det alltså drygt 46 år innan boträdet åter togs i bruk! Sådant är givetvis bara möjligt om gamla boträd sparas, även om tidigare bon i trädet fallit ned. Tyvärr är det så att möjligheterna att skydda och bevara en boplatz i princip endast finns så länge det finns ett faktiskt bo i trädet. Vi har på senare år noterat att flera bestånd längs kusten där havsörn häckade på 1970-talet och 1980-talet, har avverkats utan någon hänsyn till de gamla boträden (vilket det inte finns några formella krav på heller, när boet har försvunnit ur trädet av tidens tand).

Om vi återgår till vårt exempel så har trakten förändrats kraftigt sedan boträdet lokaliserades 1971. Stora kraftledningar har dragits fram, vilket bidrog till att örnarna lämnade området på 1970-talet, och skogen har till stor del avverkats. Tyvärr friställdes den gamla botallen vid den senaste avverkningen för några år sedan, vilket gjort att tallen nu står helt ensam på ett stort kalhygge nära en skogsbilväg. Det innebär att boet är fritt synligt från långt håll, vilket normalt sett inte brukar fungera särskilt bra för de skygga havsörnarnas del. Den gamla tallen som övergavs 1974 var det första kända boträdet i detta havsörnsrevir. Det ursprungliga paret flyttade 1975 till ett nytt bo 7 km bort (som fortfarande finns kvar) och i det området har flera generationer av havsörnar varit bofasta sedan dess.

Totalt sett har 12 olika bon funnits i detta revir (varav två byggts av mänsklig hand), vilket kan tjäna som exempel på en annan princip. Nämligen att livslängden på havsörnsreviren är högre än den genomsnittliga livslängden för de enskilda boplatserna, vilka fortlöpande byts ut. En viktig del i det forskningsarbete som pågår i havsörnsarkivet är just att

kartlägga historiken för olika boplatser och hur de nyttjats genom årens lopp.

I det revir som får lite extra uppmärksamhet här, är det också intressant att notera att kring de fjärdar som det ursprungliga paret rörde sig kring på 1970-talet, finns det idag sex olika revir, med bud på ett sjunde, inom samma yta som det ursprungliga revirets! Detta är ingen unik situation. Och här fås en del av förklaringen till den fortsatt starka ökningen av havsörnspopulationen i landet. För även om ett havsörnspar ofta motar bort inkräktare från bo-området, så kan de häcka närmare varandra och därmed i högre täthet än vad vi tidigare trott, under förutsättning att det finns tillräckliga födoresurser.

Av Peter Hellström, Naturhistoriska riksmuseet

Foto Johan Westerlund, Roslagsnatur AB

Figur 5 I maj och juni 2021 besökte personal från Naturhistoriska riksmuseet och Skärgårdsstiftelsen många häckningslokaler, som ofta är kända sedan flera decennier och har varit bebodda kontinuerligt. Till denna ö i Norrtäljes inre skärgård återkom havsörnarna 2015 där senaste säkra häckningsförsöket före återkomsten skedde 1972. Det nya paret har försökt häcka sju år i rad och lyckats fem gånger, alltid med två ungar i kullen. Bona byggs på varje år och ökar i omfång med tiden.

Sillgrissla född 1993 i norra Skottland häckar för 4 gången i Stockholms skärgård. Foto Claes Kyrk.

Ringmärkning av kustfåglar 2021

Ringmärkning av kustfåglar i Skärgårdsstiftelsens regi 2021 utfördes likt föregående år med grisslemärkning på fem grissleöar i södra skärgården. Sammantaget utfördes ringmärkning under två fältdagar på alkfåglar i juli med inriktning på sillgrisslorna samt enstaka märkningar på några andra båturer.

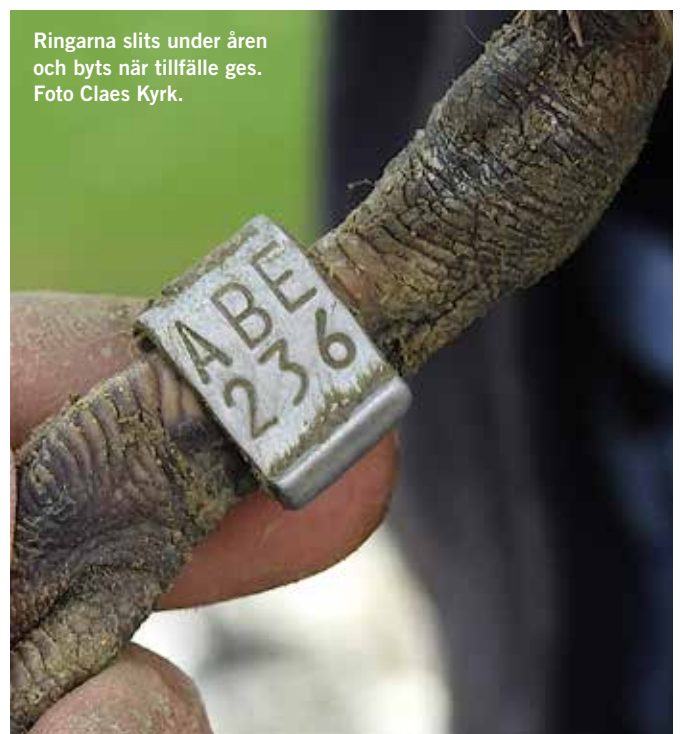
På Storskär var flera boplatser för sillgrissla nästan tomma. Orsaken tros vara störning från havsörn. I den stora grottan på Söderskär vid Gunnarstenarna saknades många sillgrisslor också. Där har dock orsaken kraftigt vågsvall som spolar grottan ren olika år. En sen start för tordmularnas häckning innebar att många boungar var för små att ringmärka detta år.

Totalt märktes: 294 sillgrissla, 178 tordmule, 6 tobisgrissla, 16 skräntärna, 32 fiskmås, 2 gråtrut. Till detta avlästes ringar från 269 sillgrisslor och 10 tordmule. 24 sillgrissleringar ersattes med nya p.g.a. slitage. Skärgårdsstiftelsens huvudsyfte med besök på de yttersta skärgårdsöarna där alkornas boplatser finns har i många år varit att följa deras populationer. Då alkorna står högt upp i näringskedjan och äter främst pelagisk fisk som skarpsill och strömming är de viktiga indikatorer på hur Östersjön mår.

SILLGRISSLOR I STOCKHOLMS SKÄRGÅRD

Den första grisslehäckningen konstaterades 1966 på ön Abborren vid Understen. Idag häckar det sillgrisslor på tolv öar; vid Understen, Svenska Högarna, Grän och Gunnarstenarna. Förra året konstaterades flera sillgrisslor ha börjat häcka bland tordmularna på ön Altarskär vid Gunnarstenarna som därmed blev vår tolfte sillgrissleö.

Ringarna slits under åren och byts när tillfälle ges. Foto Claes Kyrk.

Genom återkommande ringmärkning och kontroll av tidigare märkta sillgrisslor har vi kunnat följa individer över tid. I Stockholms skärgård finns minst åtta individer som är 40 år eller äldre. 2019 kontrollerades fem av dessa där den äldsta var minst 45 år gammal och märkt som vuxen på Bodskär, Grän 1977. Denna individ sågs även detta år i juni på Bodskär och är nu minst 47 år gammal. Sveriges äldsta fågel var en nydöd grissla som hittades på Stora Karlsö 2019. Den var född på ön 1972 och blev 37 år och 10 månader. Vår grissla var fortfarande häckande 2021 och är troligen Sveriges äldsta levande fågel idag.

Ringmärkning i större omfattning bedrevs på Stora Karlsö redan under 1960 och 1970-talet. Därifrån utvandrade de första sillgrisslorna till Stockholms skärgård. Fortfarande finns individer kvar som märkts under 1970-talet. Byte av slitna ringar är en viktig uppgift som sker löpande. Våra berg i skärgården är hårda och slitage på stålringarna är oundvikligt. Vi byter omkring 35 ringar varje år. Om ringarna är hårt slitna krävs en bearbetning med syra för att kunna läsa hela nummerkoden. Den åtgärden utförs på Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm och många identiteter har säkrats genom ringbyten på både sillgrisslor och tordmular

STOCKHOLMSGRISSLOR HÄCKAR UTANFÖR LÄNET

Sillgrisslan är en av flera fiskätande fåglar som ökat i antal under de senaste åren. På Karlsöarna har beståndet vuxit och detsamma har skett i Stockholms skärgård och på ön Bonden i Västerbotten. Nya mindre kolonier har bildats på öar i Östergötland, Södermanland och i Gävleborgs län.

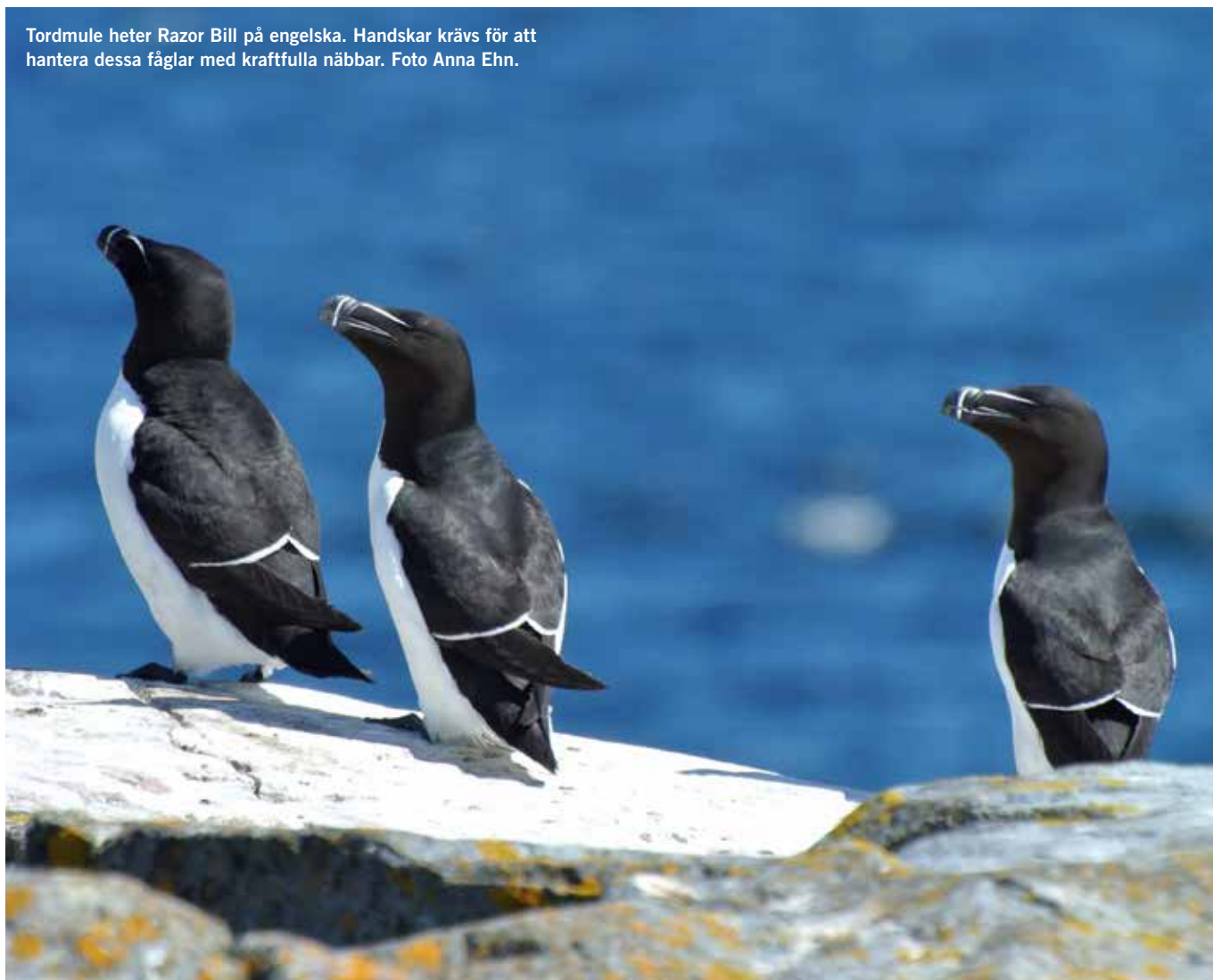
På våra turer kontrollerades några grisslor märkta på Stora Karlsö och även Lilla Karlsö. De roligaste återfynden var en 43-åring född 1978 på Hallands Väderö. Den häckar sen flera år på Västerskär, Grän och har sen 2014 burit sin tredje ring. En annan grissla född 1993 på Sule Skerry, Orkneyöarna (norra Skottland) kontrollerades på Österskär som häckande för fjärde gången. Även ”skotten” bär nu sin tredje ring trots sin yngre ålder – bara 28 år gammal.

Att sillgrisslor från Atlanten och Västkusten flyttar in i Östersjön är mycket ovanligt. Det omvända har även konstaterats någon enstaka gång. Inom Östersjön sker utbyte mellan alla kolonier. Stockholmsgrisslor har noterats som häckande i Västerbotten, Gävleborg, Finska viken, Sörmland, Östergötland och på Karlsöarna.

Av Claes Kyrk, claes.kyrk@gmail.com

Tordmule heter Razor Bill på engelska. Handskar krävs för att hantera dessa fåglar med kraftfulla näbbar. Foto Anna Ehn.

Bildtext Skarven kan bygga sitt bo både på mark och i träd. Foto Anna Ehn.

Inventering av skarvbon i Stockholms skärgård 1994-2021

Första häckningen av mellanskarv i länet noterades på ögruppen Grän utanför Nåttarö 1994. I närliggande Södermanlands och Upplands län konstaterades första häckningarna redan 1989. Räkningar av skarvbon har i vårt läns skärgård utförts årligen, efter häckning. Siffrorna visar en trend över tid som varit ganska stabil från 2006 till 2020 med ett toppår av antal bon 2019. Kortfattat har antalet räknade bon varierat mellan 4983 och 6922 bon de senaste femton åren med ett medelvärde på 5720 bon. Året 2021 utgör en avvikelse, antalet skarv som inledde häckning var i storleksordning som 2020 men då det förekommit en rad störningar på ett flertal häckningsplatser minskade antalet genomförda häckningar i länet.

Tabell 1. Antal skarvbon

Årtal	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Antal bon	39	102	212	493	644	1312	1775	2562	3128	3736	4197	4646	5731	5764

Årtal	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal bon	5196	5275	5513	5544	5584	5302	4983	5867	6380	5789	5686	6922	6270	5011

SKARVBORÄKNING 2021

Metodiken att räkna har gjorts på likvärdigt sätt och med samma personal i mer än 10 års tid. Vi kunde konstatera genomförd häckning på 11 platser. Till detta noterades sju öar där häckning påbörjats och helt avbrutits samt fem öar där del av kolonin störts ut p.g.a. mänsklig störning.

Cirka 500 skarvpar anslöt till övriga kolonier i skärgården för att häcka på nytt men nya störningar tvingade åter bort dem. Skäret Malin utanför Åsättra var årets enda nya

plats där skarvar prövade att häcka. Häckningsförsök finns noterat från 58 kända öar i Stockholms skärgård under de 28 år som passerat sedan starten 1994.

2021 ÅRS TOTALSUMMA VAR TYDLIGT LÄGRE ÄN TOPPÅRET 2019

Inventeringen visade att inget inflöde av skarv från andra områden utanför länet skett. 5011 par genomförde häckning i länets skärgård. Vi har även en stor grupp skarvar (minst

1200 par) som blivit störda under häckning 2021 där skarvarna kanske letar nya boplatser inom länet till 2022. Hur det går för dessa skarvar blir intressant att följa.

FÖRVALTNINGSPLAN FÖR SKARV

Länsstyrelsen Stockholm tog under 2020 fram en förvaltningsplan för skarv med målet att halvera antalet häckande skarv i Stockholms län fram till år 2030. Främst ska detta ske genom ökad jakt, skrämning, oljering och prickning av ägg. Anledningen är att gynna olika fiskbestånd i skärgården. Hittills har vi inte sett någon större minskning av antalet vuxna skarvar trots en ganska omfattande jakt som sker via olika tillstånd under hela året runt. De åtgärder som genomförs på häckningsöar behöver följas under flera år för att utröna om skarvarna minskat i populationsstorlek, lämnat länet eller bara flyttar runt till olika öar.

SKARVARNA GILLAR TRÄDLÖSA ÖAR

De fem första etableringarna i Stockholms skärgård gjordes på trädlösa öar. Örn, korp, kråka, trut och räv är de naturliga predatorerna som utnyttjar skarven som födoresurs. Det är en ökande mänsklig påverkan som fått skarvarna att till stor del överge markhäckning och istället etablera sig i träd. Under 2000-talet och i ännu högre grad under 2010-talet har skärgårdens skarvar sökt sig närmare fastlandet. Boetableringarna har placerats i farlederna, gärna på tallkobbar, och nära mänsklig båttrafik. Skarvarna tycks därmed uppfatta oss människor både som hot och trygghet.

Av Claes Kyrk, claes.kyrk@gmail.com

Tabell 2. Skarvboräkning i Stockholms skärgård 2018-2021

Kolnier	Antal bon			
	2018	2019	2020	2021
Björkholmen	0	170	296	365
Käringholmen	104	113	63	42
Kaffeolmen	avbruten	avbruten	404	avbruten
Somtorn	193	151	avbruten	
Skallbaken	0	153	270	avbruten
Fjärdingsman	241	377	196	120
Skraken	648	820	742	969
Tallkobben, Evlinge	65	121	69	107
Stinas grund	234	135	avbruten	
Allmänningen	528	413	avbruten	
Gumman	0	104	145	379
Västerskär, Värtan	1040	1192	1342	969
Ryssmasterna S	22	29	15	38
Ryssmasterna N	65	45	25	23
Småholmarna S	505	624	729	avbruten
Småholmarna N	879	1168	881	avbruten
Malin, Åsättra				avbruten
Skär vid Gubboda	68	123	avbruten	
Lilla Strandskaret	0	97	avbruten	
Skarvstenarna			20	avbruten
Skär N. Löglä			avbruten	
Själgrundsskallen	1094	1087	1073	1230
Summa	5686	6922	6270	5011

Havsörnen är en flitig besökare i skarvkolonierna. Foto Anna Ehn.

Resultat av uv-inventering i skärgården 2021

Inventeringen genomförs i Stockholms skärgård och som skärgård räknas öar från Gräsö till Landsort. Öarna ska vara utan fastlandsförbindelse, eg. utan bro. Exempelvis är Värmdölandet exkluderat eftersom det har broförbindelse med fastlandet.

VARFÖR INVENTERAS BERGUVEN?

Berguven inventeras främst för att upptäcka eventuella beståndsförändringar i Stockholms län över tid. Detta har gjorts sedan 1978/79, först genom årliga kontroller av några få kända revir. Detta utökades runt 1983 då vi aktivt började leta efter okända revir. När berguvsbeståndet var som minst under 60–70-talet, var skärgården den del av länet där det fanns flest uvar kvar, även om det var enstaka par. Förändringar i uv-beståndet fungerar som en miljöindikator.

Berguven är en rovfågel som är känslig för miljögifter och beståndsförändringar hos bytesdjur. Vi noterar även arttillhörigheten på bytesrester vid häckplatser. Om man skulle studera resterna skulle man antagligen kunna se att antalet bytesrester från ejderungar är färre nu jämfört med tidigare. Vi har sedan början av 80-alet använt oss av en och samma inventeringsmetodik, det gör att vi kan jämföra resultat mellan åren.

Självklart har vår kunskap om uvar och hur man letar efter uv ökat varje år. Detta gör att man inte kan jämföra resultaten fullt ut utan det är mer en indikation. Ringmärkning är en del i arbetet. Berguven är fridlyst, man får inte störa uvar på häckningslokalen utan tillstånd. Man bör generellt vara försiktig med att störa fåglar och djur under den tiden de har ungar.

Att inventera häckningsplatser är både tids- och kraftkrävande men det är det mest effektiva sättet att inventera berguv i skärgårdsmiljö. I Stockholms skärgård häckar berguven på berg och branter som oftast går att nå genom klättring. I andra delar av landet kan berguven häcka vid mer svåråtkomliga branter och det förekommer också markhäckning. Även om uvarna byter boplatser så brukar de besöka gamla häckningslokaler i reviret, så att vi kan se spår av uv och på så sätt konstatera om det finns uv kvar i reviret. Om de flyttar till en annan ö brukar det ta några år tills vi hittar den nya häckplatsen. Uvar byter boplatser lite då och då och men återkommer ofta efter några år. Skälen till att uvar fastnar för vissa platser har jag inte lyckats förstå fullt ut, miljö och gott om byten i närheten påverkar säkert.

Konstaterade berguvsungar i skärgården 2008–2021

År	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Antal ungar	5	7	11	3	12	10	6

År	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Antal ungar	10	2	3	6	7	12	11

Berguven är en av världens största ugglor.
Foto Anna Ehn.

INVENTERING OCH RINGMÄRKNING 2020

2020 års inventering bestod av att vi åkte runt med båt och letade igenom kända häckplatser. Där ingick aktiva revir, övergivna häcklokaler samt några öar som såg ut som potentiella häckningsplatser. Inventeringen genomfördes under två dagar i slutet av juni.

Inventeringarna som genomförs tillsammans med Skärgårdsstiftelsen har använt sig av samma metodik sedan starten för mer än 30 år sedan. Det gör att resultatet från alla års inventeringar kan användas som bra jämförelsematerial för att följa förändringar i uv-stammen.

INVENTERINGSRESULTAT I SKÄRGÅRDEN 2021

Under 2021 blev häckningsframgången för berguvar något sämre än normalt. Häcknings framgången varierar mellan olika år. 2020 var något bättre än 2021 och 2019 var ett väldigt bra år med 11 ungar. Det område vi kontrollerade var från i norr; söder om Yxlan ned till strax söder Gålö. Då ingår allt från inner skärgård till yttre skärgård. Norr om yxlan finns inga kända revir och området söder om Gålö hanteras av Björn Lundberg (här finns 2–3 kända revir för tillfället).

I tabellen kan man se att antalet ungar per år varierar ganska ordentligt. Vi har använt samma inventeringsteknik alla år. Häckningen varierar kraftigt mellan åren då berguven bland annat är väderkänslig och påverkas av kyla, regn och hårda vindar. Kraftig snösmältning kan lätt dränka boet och förstöra häckningen. Mycket blåst och snö gör det svårt för dom gamla uvarna att fånga byten och då kan uvarna vara i för dålig kondition för att klara av en häckning.

SUMMERING SKÄRGÅRD, 2021

- År 2021 ringmärktes 5 ungar i 4 olika revir.
- Vi kunde konstatera att ytterligare 8 revir var aktiva, med spår av berguv eller misslyckad häckning, totalt 12 aktiva revir.
- Antalet estimerade aktiva revir ligger runt 11 -13 i skärgården senaste åren. Tyvärr verkar inte stammen öka.
- Vi besökte 3 övergivna boplatser, där såg vi tyvärr inga nya spår av uv. Lokalerna får fortfarande anses som övergivna. Ganska ofta kan vi notera att gamla revir återbesätts. Antagligen beroende på att det finns få bra boplatser med tillräckligt gott om bytes djur.
- Totalt besöktes ca 15 lokaler/öar. Inga nya lokaler besöktes 2021.
- Inga uv-ungar kläcktes på Skansen 2021 så det årliga utsläppet blev inställt.
- Övrigt: Totalt i länet kunde 17 ungar konstateras mot ca 30 ungar år 2020.

ÅTERFYND AV SKÄRGÅRDSUVAR UNDER 2021

Det som är oroande att jag har fått återfyndsrapporter från fyra äldre uvar, normalt får jag bara en rapport av en återfunnen gammal uv per år. Dom flesta återfyndsrapporter brukar var från uvar som inte hunnit bli ett år gamla. Många uv-ungar dör under sitt första levnadsår.

Återfyndsrapporterna visade att uvarnas var födda år 2009, 2011 och två födda år 2016. En av uvarna konstaterades bära på fågelinfluensa. Dom flesta uvar som hittas döda är i för dåligt skick för analys. Sannolikt har även dom andra uvarna drabbats av fågelinfluensan något som är ett bakslag för uv stammen med följderna att vi kommer se färre aktiva revir de närmsta åren.

Foto Anna Ehn.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) publicerar information om provtagna fåglar och resultaten. På hemsidan kan man se att många olika arter drabbas av fågelinfluensan. Berguven utsätts för smittan då den gärna tar lättfångade byten så som sjuka fåglar och speciellt änder. www.sva.se/amnesomraden/smittlage/smittlage-for-fagelinfluensa/

Alla rapporter är viktiga både jag och skärgårdstiftelsen blir glada för alla rapporter.

Av Alar Broberg, alar.broberg@gmail.com

Foto Anna Ehn.

Gråsälskut efter att den har tappat den vita lanugo pälsen. Foto Markus Ahola.

Flyginventering av gråsälskutar längst hela Östersjökusten

Den femte mars 2021 lyfte vi i en helikopter från Naturhistoriska riksmuseet för att påbörja den första heltäckande inventering av landkutningsplatser för gråsäl. Flyginventeringar med helikopter är högst väderberoende och vår plan att börja i Stockholms skärgård fick snabbt omformuleras när ett snöoväder drog in. Vi startade istället flygningen längs vid Södermanlands kust. Med kikare spanade vi på kobbar och skär, och till slut såg vi dem, små vita fläckar på en grå kobbe. Gråsälskutar med deras vita päls – lanugo.

Gråsäl är den största av Sveriges tre sälarter och finns i hela Östersjön. Vanligtvis inventerar Naturhistoriska Riksmuseet gråsäl då de byter päls, i Maj, det är under den tiden den största delen av populationen ligger uppe på land samtidigt. Utav de öronlösa sälarna är de speciella, då de kan föda kutar både på isen och på land. Där det finns is tros det att gråsäl är föredrar att kuta där, och historiskt sett har det också varit så i Östersjön.

Gråsälskutar föds under februari-mars månad och med vit päls. Kut-pälsen fungerar som kamouflage då de smälter in i sin omgivning om snö och is finns runtomkring och bidrar också med värme innan kutarna bygger upp deras livsviktiga späcklager. Gråsälskutar kan inte simma de första veckorna och behöver därför födas på trygga ställen såsom långt ut på havsisen, eller ostörda öar i yttersta skärgården. Honorna stannar med kutarna under digivningsperioden, för gråsäl är det runt 3–4 veckor då kuten nästan fyrdubblar i vikt, från 12 till nästan 50 kg. När honorna diat klart lämnar de kutarna, som tappar sin vita päls och sedan är redo att börja deras nya liv i havet.

Under 70-talet fanns det enbart runt 4000 gråsäl i Östersjön, en kraftig minskning från de uppskattade 100 000 som fanns i början av 1900-talet, resultatet av hårt jakttryck och sterilitet orsakat av miljögifter. Lyckad förvaltning har gjort att gråsälarna har återhämtat sig och idag finns det mellan 52 000–70 000 gråsäl i Östersjön. Det vet vi eftersom det pågår ett storskaligt samarbete mellan alla länder som gränsar till Östersjön som utför populationsinventeringar två veckor i månadsskiftet maj–juni, då alla säl som ligger på land räknas.

I samband med att gråsälarna har återhämtat sig har havsisen i Östersjön minskat, en nedåtgående trend som har observerat sedan 1800 talet. Vintern 2019/2020 var istäcket vid Östersjön rekordlångt. Lyckligtvis är gråsälarna anpassningsbara och kan, som sagt, kuta både på isen och på land. I vilken utsträckning de kutar på land längst den Svenska kusten var dock oklart, fram till inventeringen Naturhistoriska Riksmuseet utförde, i uppdrag av Havs och Vattenmyndigheten, våren 2021.

Den enda flyginventeringen som utförts innan var fokuserad

kring gråsälens kärnområde, främst i Stockholms skärgård. Då hittades två landkutningslokaler, vid Svenska Björn och Skarvs skärgård. Denna gång täckte vi större delen av Östersjökusten, där istäcket slutade i Norr (Umeå), ända ner till Hanöbukten i Skåne. Vi spanade efter gråsälar även längs Ölands sandstränder och Gotlands holmar. För ett otränat öga är det inte helt lätt att se gråsälskutar, de är små och bländer in med sin omgivning. Till vår fördel hade det mesta av snön smält, vilket gör att deras kamouflage inte är så effektiv längre. Havsörnar cirklande i luften signalerade även ofta att vi hade hittat en ö av intresse.

Vi hittade 38 platser där gråsälar födde sina kutar på land. Vi fick även in rapporter från isbrytare som såg kutar i Bottenviken. Det visar att gråsälarna fortsatt kutar på isen, även när det inte finns så mycket utav den längre. Totalt räknade vi 2747 kutar, där 38% av alla räknade föddes på en enda ö i Stockholms skärgård. Vi såg kutar så långt ner som i Blekinge, det är längre söder ut än vad vi tidigare visste att gråsälen reproducerade.

Att vi hittade så många fler landkutningsplatser än inventeringen 2001 kan delvis bero på att det finns mer än dubbelt så många gråsälar i Östersjön idag, men kan också vara ett resultat av den minskade isutbredningen. För att bättre förstå hur tillgången till is påverkar kutningsstrategin hos gråsäl är det viktigt att fortsätta med inventeringarna, så vi kan få jämförbara resultat från år med mycket havsis och lite havsis.

Vi såg också hur anpassningsbara sälarna är och såg kutar på de lite större öarna med vegetation, på små vindpinade kobbar, strandremсор längst med Gotlands kust och fick bilder från kustbevakningen där kutarna sågs på isen.

Trots att gråsälarna är flexibla och inte är beroende av havsisen för att föda sina kutar så har dessvärre studier från

Gråsälälskut på isen i Bottenviken.
Foto av Isbrytaren Frej.

Estland visat att kutar på land dör i större utsträckning än de på isen. Detta kan delvis bero på att det är mycket högre densitet på land, det blir svårare för honorna att hitta sina unga, högre risk att sjukdomar sprids och att konflikter uppstår. Därför är det svårt att förutspå hur den försvinnande havsisen kommer att påverka gråsälarna i Östersjön. Vi såg också att de flesta kutarna föddes på inom ett litet område, jämfört med gråsälarnas utbredning i hela östersjön.

Det är viktigt att vi idag skyddar de platser som vi nu vet är viktiga för kutning så att sälarna har trygga ställen där de kan föda i fred.

Av Anja Carlsson

Kutningslokal i Stockholms skärgård.
Foto Marcus Ahola.

Foto Vattenekologerna.

Du kan kalla en spade för skyffel, men alger är inte sjögräs

Något av det bästa som finns är att ligga på en brygga, i fören på en eka eller på en solvarm klippa och kika ner i vattnet på allt som växer eller simmar runt. Där nere växer det så det knakar när solen ligger på. Precis under vattenytan på den släta klippan växer det gröna bältet av grönslick, en fintrådig grönalg som tävlar med blåstång om platsen högst upp.

Efter en rejäl isvinter brukar den övre blåstången ha skrapats loss under islossningen. Till sommaren lyser plötsligt alla grynnor tydligt gröna när den snabbväxande grönslicken passar på att breda ut sig över varje ledig yta. Inga retliga grundstötningar dessa somrar, minsann! Jag sticker ner handen i vattnet och drar fingrarna genom grönslicken. Det är varmare inne i den täta algmattan och det lösgörs bubblor av nybildat syre, direkt från fotosyntesen inne i algen, när jag rör på fingrarna. Måktigt!

Så kommer en skock ungdomar förbi och jag hör en av dem undra "Vad GÖR hon?" Har du inte sett en biolog förut, tänker jag. "Hon samlar väl sjögräs till sushi" svarar en annan. Oh nej. Jag tar ett djupt andetag. Det här är nog det rödaste skynke som kan viftas framför mig. Folk tror att de äter sjögräs bara för att "seaweed", som betyder tang, felaktigt översattes till "sjögräs" i ett offentligt dokument.

Alger är ett samlingsnamn för vattenlevande organismer som inte är växter, men som får sin energi genom att omvandla solens ljus genom fotosyntes. De kan bestå av en enda cell och vara mikroskopiskt små eller bilda 30 meter höga kelpskogar längs den amerikanska västkusten. För fotosyntesen, den

kemiska process som bildar syre och är grunden till livet på vår planet, behövs vatten vilket ju inte är en bristvara i varken hav eller sjö. Algerna kan ta upp det vatten och den näring de behöver över hela kroppen. Men när algerna började ta sig upp på land ändrades förutsättningarna. För att ta upp näring och vatten, som på land bara finns i marken, behövdes olika typer av vävnad. Som till exempel rötter, vilket vi hittar hos de organismer vi kallar växter. Rötter kan ta upp både näring och vatten och skickar det högt upp genom ledningsvävnad till växtens topp där det används för fotosyntes. Den energi som då bildas kan i sin tur skickas ner i samma ledningsvävnad tillbaka till rötterna och lagras där. Som ett rörpostsystem där vatten åker upp och näring åker ner. Det här transportsystemet kallas ledningsvävnad och det kan skicka näring och vatten mellan olika typer av vävnad i växter, som blad och rötter. Ledningsvävnaden gör att växten blir stel och kan brytas av lätt. Stora växter, som träd, har därför utvecklat extra stödvävnad i form av bark för att inte brytas av på mitten när det blåser.

Nere i vattnet kan man inte vara stel. Alla som har njutit av att bada en blåsigt dag vet hur man slängs fram och tillbaka

som ett höstlöv av vågorna. Prova att hålla dig fast med en hand i något nästa gång du badar i vågor så får du känna på hur mycket kraft det finns i vatten. Alger har aldrig utvecklat någon ledningsvävnad eller ens särskilt olika typer av vävnad. Det behövs ju inte. Alger känns därför alltid mjuka, ibland till och med sladdriga, om du tar i dem.

Men det finns såklart några landväxter som drog sig tillbaka ner i vattenmiljön igen. De har ju fortfarande rötter och blad, så de kan endast växa på mjuka bottenar där rötterna kan gräva ner sig i sand eller lera för att få fäste och ta upp näring. De flesta vattenlevande, eller akvatiska, växter hittar vi i sötvatten som sjöar och vattendrag. Men några av dem klarar av Östersjöns bräckta vatten och kan förvandla de mjuka leriga bottenarna i skyddade vikar till prunkande trädgårdar under sommarmånaderna.

Få saker är vackrare i svensk natur än en äng av ålgräs i glittrande sol på några meters djup. Det glittrar grönt som smaragd och känslan är nästan som att ha simmat in på en engelsk välklippt gräsmatta. Det här är vårt vanligaste sjögräs. Sjögräs är vattenlevande växter med ursprung i salta, marina miljöer, som lever med sina långa rötter sammanflätade nere i sand eller lera på några meters djup i haven. Här är det istället så att ålgräset kommer in i Östersjön från västerhavet, tills det blir för sött. Förr i världen tog man ålgräs som spolats iland och hade som isolering i husväggar har jag hört. Promenerar du längs en strand kan du mycket väl hitta skott som drivit iland, ibland med en liten bit rot på.

Jag tar upp handen ur vattnet och ser mig om efter ungdomarna. Ska jag springa ifatt dem och förklara skillnaden på alger och sjögräs? Berätta att de äter alger, inte sjögräs på sin sushi eller som sallad och att det bara är de tropiska sirendjuren, dugonger och sjökor, som äter sjögräs?

Algen grönslick lyser nästan neongrönt under försommaren. Efter en solig sommar antar den en mer blekgul färg. Foto Ellen Schagerström.

Spelar det egentligen någon roll för andra än galna botaniker som vill att en spade ska kallas för spade, eller åtminstone skyffel? Nej, låt dem ha sommarlov och kalla spaden för tiger-såg. Det gör nog egentligen ingen skillnad.

Av Ellen Schagerström

Blåstången utgör ett skydd åt många småkryp och fungerar som barnkammare för fiskar. Foto Ellen Schagerström.

Foto Anna Ehn